

آیا مجادله با حوادث طبیعی

پاسخگوي سوانح عظيم شده ميتواند؟

نویسنده: انجنیر صدیق قیام

بعد از جنگ دوم جهاني ، عده از کشور هاي غني و ملل متحد ، براي کاهش خطر ناشي از حوادث طبيعي و به حد اقل رساندن تلفات جاني و خسارات مالي به اين پروسه اهميت زياد قايل گرديدند . که از آن زمان تا حال به صدها اثر ، رساله ها و مقالات توسط محققين به استفاده از تجارب شان در بعضي از کشور ها سانحه ديده نوشته اند و به چاپ رسيده است . همچنان سالانه به صدها کنفرانس ، ورکشاپ ها همراه با سفرهه هاي پر قيمت در بعضي از کشور ها دایر میگردد. هزاران سازمان هاي غيردولتي يا NGO ها مخصوص در همين بخش مصروف اند از جمله در پاکستان .

در کشور ما هم در دوره جمهوريت مرحوم داود خان به کمک ملل متحد ، بخش UNDRO آن ، يك رياست مستقل به اين نام در چوکات دولت تا سيس گرديد که تا حال پا برجاست . اما بعد از سرنگوني رژيم جمهوري ، توسط حزب ديموکراتيک و تا دوره طالبان اين رياست از کمک هاي علمي و مالي بين المللي محروم گرديد يا به حد نامحسوس تنزيل کرد و به يك اداره تقريباً خيره تبديل گرديد يعني فاقد تطبيق پلان هاي عمده پهنجانه مانند ، باخبري عامه ، آمادگي ، تخفيف خطر ، عمليات امداد و نجات و توزيع کمک و سر پنا و بعد بازسازي پلان شده که هنوز هم به سطح ملي مخصوصاً در مناطق آسیب پذير کشور از جمله پايخت کشور با جميعت بالاتر از پنج مليون نفوس، پلان هاي فوق تطبيق نشده و محسوس نيست . نمونه بارز اين کمبود ها ، اعمار بيش از هفتاد در صد بلند منزل هاي خلاف نورم ساختمان و زلزله ، تنگ ساختن مسير سيلاب ها قطع جنگلات ، غصب پارک ها و غيره در مرکز و بعضي از ولايات است.

هموطن آيا مردم پاکستان ميدانستند که روزگاري خواهد آمد که پنجم حصه خاک شان شبه به بحر شود ؟ يا آيا مردم کشور هاي تي ميدانستند که زلزله قسمت اعظم شهر وحتا قصر رياست جمهوري شان را منهدم ميسازد؟ و يا کسي ميدانست که زلزله چلي محور زمين را تغيير ميدهد. مطمئناً به فکر شان هم خطور نمي کرد . همان طوریکه ما هم نمي دانيم چه وقتي سانحه اي خواهد آمد يا هيچ وقت نه خواهد آمد . و به همين دليل با بي پروا بي سطحي نگري و سود جويي در همه مسايل از جمله در علم ساختمان و حوادث طبيعي مينگریم يا عاميانه تر بگويم (به بلاي مافيای ساختمان و پول سازها ي، رشوه ده و رشوه خوار که کاردستي هاي شان روزي صدها انسان را بکام مرگ خواهد برد) .

اما تاريخ حوادث طبيعي افغانستان جواب خواهد داد ، که شايد روزي نوع حوادث عظيم به وقوع بپيوندند.

هدف عمده از ايجاد ادارات بنام مجادله با حوادث طبيعي در کشور هاي مختلف جهان حتا تا به سويه وزارت حالت اضطرار ، کاهش خطرات احتمالي از سوانح طبيعي است که توسط پلان هاي خاص از جمله باخبري عامه از طريق آموزش و آگاهي دهی مردم درباره سانحه طبيعي با عوارض جانبي و خواص سانحه است که در همان کشور زياد معمول است يا اتفاق خواهد افتاد . تا مردم راه زندگي کردن و سازش با طبيعت را بياموزند زيرا زمين يك کره بي ثبات است و هر آن احتمال يك حادثه خورد و بزرگ در منطقه اي از جهان امکان پذير است و بعضي وقت سوانح طبيعي بسيار خشين و بي رحم عمل ميکند . طور مثال در قرن هفدهم دريکي از شهرهاي کشور چين ، در يك زلزله فقط در چند ثانيه هشت لک و چهل هزار نفر به کام مرگ رفت. يا زلزله کابل در دوره بابر هفتادو دو روز به وقفه ها دوام کرد ، لغزش و استحکاک سالانه پلنت هند و آسيا در سرحدات هماليا قسمت از پاکستان را تا زمين است تکان خواهد داد.

بايد متذکر شد که بررگترین قدرت هاي اقتصادي جهان توانايي استادگي و مقاومت ، يا توقف دادن يك حادثه عظيم طور مثال يك زلزله با قدرت قوي يا تسونامي يا حوادث بزرگ اتموسفيري مثل باران هاي طوفاني و غيره را ندارند .

فقط تطبيق همین پلان هاي مجادله با حوادث كه راه احتياط است آنها هم استفاده ميكنند و به آن باور دارند ، و ديگر راه و چاره يا بديلي هم وجود ندارد.

با مقدمه فوق نگاهی به سيلاب هاي گسترده پاکستان و اثرات آن در نزديك سرحدات افغانستان مي اندازيم .كه چندين روز دوام كرد و در حدود بيش از 20% ساحات پاکستان را آب گرفت و بيست مليون انسان را مسيقيم يا غير مستقيم متأثر ساخت .

از بسكه دامنهء باران ها و سيلاب ها گسترده و دوامدار شد كاملاً از كنترول خارج گرد يد . ادارات ذيربط مجادله با حوادث پاکستان هيچ نوع كمكي نتوانستند و حتي در توزيع عادلانه كالاها و مواد غذايي به مردم آسیب ديده ناشي از سيلاب عاجز ماندند و اگر کرده باشند هم بسيار نا محسوس و پنهان از دید كمره ها بود. و زياد تر ارود بود كه به استفاده از امكاناتي كه دارند فعاليت مي نمودند.

ما در کشور خود چيزي از تحقيق علمي در باره حوادث كه خود کرده باشيم نداريم و اگر توسط موسسات خارجي در چند سال اخير شده باشد را در نظر نغيريم ، مبالغه آميزنه خواهد بود كه شما يك ورق تحقيق درباره حوادث طبعي افغانستان را در کشور هاي غربي كه در اين تحقيقات دست بالا دارند پيدا کرده بتوانيد . طور مثال در سال 1991 از پروفيسور نيكولاي امبرسيس كه يك دانشمند شناخته شده است مخصوصاً در بخش زلزله ، دهها اثر نوشته است و استاد انجنيري امپريال كالچ هم بود تقاضا كردم كه كمكي مواد تحقيقي راجع به زلزله هاي افغانستان همرايم كمك كن ، به بسيار پيشاني كشاده در حدود بيست رساله از كتاب خانه دفترش را برايم داد وقتي شب آنها را سر سري مرور كردم همه راجع به زلزله هاي ايران و پاکستان بود . و يك سطر هم در باره کشور ما نبود. وقتي موضوع را با ايشان مطرح كردم از سياست ناليد و افسوس كرد اما آدرس را داد كه در آن کشور ها موجود است. يعني منظور از کشور روسيه ، ازبکستان و تاجیکستان بود اين اثبات ادعاي من است كه پاکستان نسبت به ما در اين راستا دست بالاتر دارد. اينكه خود شان در اين موضوعات تحقيقات هاي علمي دارند يا مثل کشور ما ندارند و منتظر كمك ديگران اند خبري ندارم.

اما ادارات ذيربط پاکستان با وجود اندوخته هاي زياد علمي ، تحقيقي ، اسناد تاريخي و مصارف زيادي در اين باره كه غربي ها براي پاکستان انجام داده اند و تجارب در اين راستا زياد دارند ، در حوادث اخير سيلاب هاي تباه كن هيچ فعاليت چشم گيري کرده نتوانستند و حتي رضا کاران محلي هم نداشتند تا كمك هاي بين المللي را به آسیب ديدهگان مستحق برسانند.

اينجاست كه ادارات مجادله با حوادث در يك کشور با تمام عرض و طولي كه دارند همراه با موسسات بين المللي و (ان جي او) ها كه در اين راستا كار ميكنند ، زير سوال قرار ميگيرند و مردم به موجود بودن و مصارف اين ادارات بي باور ميشوند. به خصوص در کشور هاي كه متهم به استفاده جويي از مساعدت هاي بين المللي هم مي باشند. گستردگي واز كنترول خارج شدن سيلاب هاي پاکستان كاملاً قابل درك است . اما اثري از اندك ترين دست آورد هاي مسلكي ديده نمي شود.

نه تنها دولت ها ، بلکه دهها سازمان هاي بين المللي و (آن جي او) سالانه در اين رابطه از دونر ها پول هاي وافر ميگيرند و مصرف مينمايند كه به جز از تدوير بعضي كنفرانس ها يا ورکشاپ هاي نمايشي خسته كن چيزي موثري در ساحه و عمل بين مردم ديده نميشود و با وجود اين همه مصارف نتيجه اش در يك وقت سانحه ديده ميشود كه جز سراسميگي بي اداره گي عدم مديريت ، بي عدالتي ، استفاده جويي از مساعدت هاي بين المللي و نا اميدي مردم آسیب ديده چيز ديده نميشود. يعني بالاخره هيچ.

سيلاب هاي تباه كن پاکستان الگو يا سرمشقي است براي تمام کشورهای مشابه .

امید است کارشناسان مجرب پاکستان که خود اقلیم ، منطقه و مردم خود را می شناسند بعد از آرامش این سیلاب ها به تحقیق گسترده علمی در این راستا بپردازند و از متخصصین شناخته شده جهانی که تعدادشان انگشت شمار است هم کمک بگیرند و کشور های همجوار و همسایه را هم از تحقیق خویش مستفید سازند .

و چه خوب است که جرنیل ها و کرنیل ها، همان پولی را که برای تخریب کشوریکه نه تجزیه پذیر است و نه تسخیر پذیر به محققین این بخش بپردازند تا مردم مظلوم و فقیر اما مهمان دوست پاکستان را از این مصیبت بزرگ امروز و فردا نجات دهند.

سر چشمه یا منشاه باران های اخیر پاکستان و افغانستان:

گرمای زمین اقلیم بعضی مناطق کره زمین را تغییر داده یا تغییر خواهد داد . قسمت های از روسیه را خشک سالی تهدید میکند و جنگلات حریق میشود ولی زمین های پاکستان توان جذب آب باران ها سیلاب ها را ندارد یعنی عکس سابق . این يك عامل عمده سیلاب های اخیر است.

اما عموماً در فصل گرما که مصادف با ماهای سرطان و اسد یا جولای و اگست عیسوی میشود ، در مناطق استوایی که حرارت زمین بلند می رود اختلالات اتمسفری یا تصادم هوای سرد و گرم و پایین آمدن آبی فشار سیمایی باعث به وجود آمدن شمال های شدیدی در سطح بحر میشود که بدور مرکز خود مانند يك موتور میچرخد . که گاه با تعجیل همراه میباشد. و در نتیجه حوادث ذیل را به وجود می آورد:

- سایکولان در بحر هند و جنوب پاسفیک .
- هریکن در غرب اتلانتیک و شرق پاسفیک .
- طوفان ها در غرب پاسفیک . همچنان تورنادو در امریکا و غیره حادثات .

واژه های فوق به زبان انگلیسی است که معادل آن در زبان فارسی یاپشتو توفان گفته میشود.

Cyclone , Hurricane , Tornadoes, Typhoon.

از جمله سیلاب های اخیر در پاکستان واثرات آن در افغانستان از نوع سایکولان است .

وقتی سایکولان به زمین یا خشکه میرسد باران های شدید را با خود همراهی میکند که باعث سیلاب ها با اثرات جانبی آن مانند امواج بلند بحری با شمال های تند ، لغزش زمین ،لغزش خاک ،تخریب ساختمان های ضعیف ،آلوده ساختن آب ها و غیره میگردد.

آخرین سایکولان بسیار قوی بحر هند در سال 1977 بود که ایالت اندراپردیش هندوستان را شدید متاثر ساخت و اثرات آن باعث از بین رفتن و خساره دادن در حدود 379583 خانه های مردم و ساختمان ها گردید و در حدود 1.442 میلیون انسان را مستقیماً متاثر نمود .

فعالیت سایکولان :

سایکولان نوع فعل و انفعالات اتمسفیری است ، در مناطق استوایی و نواحی گرمسیر که درجه حرارت در خشکه بالا می‌رود و در بالای سطح بحر حرارت تقریباً ثابت می‌ماند ، عموماً در بالای سطح بحر، هوای گرم و سرد تصادم میکند و سبب شمال های تند هم میگردد ، این تصادم هوای سرد و گرم همراه با تراکم انرژی بسیار بلند به اثر تابش سولاری آفتاب در سطح بحر و مخلوط شدن حرارت با رطوبت و پایین افتیدن فشار سیمایی ، باعث تند بادی میشود که بدور مرکز خود که بنام چشم سیکولولان یا دمی شود می چرخد تندي چرخش به اندازه میرسد که در عمق بحر سوراخ چاه مانند به عمق 10 تا 20 کیلومتر ایجاد می نماید ، قطر چشم سایکولان از 20 تا 40 کیلو متر می رسد و قطر خارجی تا 300 کیلو متر ، سرعت تا 120 کیلو متر بر ساعت و اثرات باد های آن تا 600 کیلو متر قابل احساس است . این چرخش به طرف فضا شکل مخروط شیب دار را دارد.

این کتله عظیم با انرژی زیاد بالا سطح بحر همراه با باران های شدید توسط باد های شدید بحری مسیر میگیرد و حرکت مینماید که معمولاً به طرف شمال یا جنوب در حرکت میشود و گاهی تمایل به شرق و غرب که مربوط می شود به شرایط اتموسفیری و فشار های سیمایی مناطق میزبان . دوران یا مدت سایکولان بعضاً تا مدت 9 روز تا مسافه در حدود 10000 کیلومتر را سفر کرده میتواند.

سایکولان ها معمولاً فاجعه زیادی را به بار می آورد به خاطریکه ساحات زیادی را در بر میگیرد و باعث سیلاب های مدهش میگردد. سرعت شمال های تند آن که با سرعت 120 کیلومتر بر ساعت میرسد بعضاً با قوه چندین برابر افزایش می یابد .

اما باید خاطر نشان کرد که طوفان نوع تورنادو که به شکل آنی و تند بروز میکند مثل سایکولان دارای چشم می باشد اما با قطر خورد تر نسبت به سایکولان دارای زمان یا مدت کم می باشد ، ساحات زیادی را در بر نمیگردد و در يك مسیر کم عرض تر جاده یا سرك مانند حرکت میکند ولي تخریبات زیادی را در مسیر خود به وجود می آورد.

برای اندازه گیری شمال یا باد این نوع طوفان ها دو نوع مقیاس معمول است :

Saffir – Simpson scale - 1

Beaufort scale - 2

طور مثال برای درجه بندی طوفان هرکین که از (1-5) قبول شده است سرعت باد از 120 تا 150 کیلومتر بر ساعت توسط مقیاس فوق نشان داده میشود.

اثرات طوفان های اتموسفیری که در فوق از آنها نام برده شد همراه با تسونامی که يك سانحه جیالوجیکی است نه اتمسفیری ، اکثراً سیلاب های مدهش را در بر دارد ، که این سیلاب ها به چهار نوع میباشد .

- سیلاب دور از ساحل که بنام Inland سیلاب شناخته می شود . این نوع سیلاب در نتیجه لبریز شدن آب زیاد از اثر باران های شدید تنگ شدن سیل بر یا راه های سیلاب ، لغزش زمین و خاک ، ذخیره شدن آب مانند بند و بعد فروریختن آن و شکستن بند های آب ، لبریز شدن آب های ساحلی بواسط موج بلند یا فروکش تسونامی ها و غیره به وجود می آید.
 - سیلاب های آبی یا Flash مانند ، این نوع سیلاب دارای مدت و دوام کم ، قدرت بسیار قوی ، تخلیه آب طوفانی از منطقه و به اثر شکست بند های آب به وجود می آید. کشور ما به سبب کوهستانی بودن و داشتن دره های بسیار شخ اطراف سلسله هندوکش از این سیلاب را زیاد دارد.
 - سیلاب های دریایی ، قدرت این نوع سیلاب ها مربوط می شود به عرض و عمق دریا ، ساحه آبیگیر منبع دریا ، توپوگرافی ، شرایط خاک و نشوونمای نباتات ، جنگلات ، شرایط هوا . در دریا های بزرگ و پهناور مانند دریا نیل در مصر سیلاب به سرعت و قدرت بلند و خطرناک به وقوع نمی پیوندد . سیلاب های دریایی هم موسومی است ، باد، رطوبت زمین اثر خود را دارد.
 - سیلاب های ساحلی یا Coastal ، که در نتیجه اثرات مخرب حوادث از قبیل (سایکولان ، هرکین و طوفان) به وجود می آید معمولاً در بحر هند وساحات بنگال و کشور های آسیایی به وجود می آید که همیشه باران های شدید همراه با سیلاب ها می باشد .
- تسونامی که دارای موج طویل و ساحه نوسان پایین می باشد از عمق ابحار تا قلعه آن 160 کیلو متر می رسد که ارتفاع آب ناشی از سونامی در شهر های ساحلی تا 40 متر هم راجستر گردیده است هم باعث سیلاب های ساحلی می گردد ، سرعت این امواج تا 800 کیلو متر بر ساعت هم ثبت شده است .